

ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНІ ТИПИ БЕЗОСОБОВИХ РЕЧЕНЬ ІЗ ДІЄСЛОВАМИ НЕПОВНОЇ ОСОБОВОЇ ПАРАДИГМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО, ПСИХОФІЗИЧНОГО ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ

FORMAL AND GRAMMATICAL TYPES OF IMPERSONAL SENTENCES WITH VERBS INCOMPLETE PERSONAL PARADIGM IN MARKING OF PHYSICAL, PSYCHOPHYSICAL OR INTELLECTUAL VOICE

Лопата В.О.,

аспірант кафедри української мови

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

У статті виокремлено одноособові дієслова на позначення фізичного, психофізичного та інтелектуального стану людини як одну з підгруп дієслів неповної особової парадигми. Визначено лексико-семантичні підгрупи таких вербативів і межі використання їх у ролі головного компонента безособових речень. Охарактеризовано дво-, три- та багатокомпонентні типи формально-граматичної структури таких речень. Розкрито функції та морфологічне вираження другорядних членів речення.

Ключові слова: дієслова неповної особової парадигми, одноособові дієслова стану, формально-граматичні типи речень, односкладне безособове речення, придієслівний керований другорядний член речення, детермінантний другорядний член речення, прислівний некерований другорядний член речення.

В статье выделены одноличные глаголы для обозначения физического, психофизического и интеллектуального состояния человека как одна из подгрупп глаголов неполной личной парадигмы. Определены лексико-семантические подгруппы таких вербатов и пределы использования их в качестве главного компонента безличных предложений. Охарактеризованы двух-, трех- и многокомпонентные типы формально-грамматической структуры таких предложений. Раскрыты функции и морфологическое выражение второстепенных членов предложения.

Ключевые слова: глаголы неполной личной парадигмы, одноличные глаголы состояния, формально-грамматические типы предложений, односоставное безличное предложение, приглагольный управляемый второстепенный член предложения, детерминантный второстепенный член предложения, присловный неуправляемый второстепенный член предложения.

The article distinguishes one-sided verbs to denote the physical, psychophysical and intellectual state of man as one of the subgroups of verbs of incomplete personal paradigm. The lexical-semantic subgroups of such verbates and the limits of their use as the main component of impersonal sentences are determined. The two-, three- and multi-component types of the formal-grammatical structure of such sentences are described. The functions and morphological expression of minor members of the sentence are revealed.

Key words: verbs of incomplete personal paradigm, individual verbs of voice, formal-and-grammatical types of sentences, monosyllabic impersonal sentence, verbal uncontrollable subordinate part of sentence, determinant, uncontrollable secondary member of the sentence.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському мовознавстві І.Р. Вихованець уперше виділив два основні семантичні класи предикатів – предикати дії та предикати стану [7, с. 33–35]. Згодом він удокладнив значеннєвий поділ предикатів стану, виокремивши в них такі конкретні значення, як «фізичний, інтелектуальний, емоційний стан, наявності якісної ознаки, стан існування / неіснування, наявності / відсутності, стан як результат дії» тощо [6, с. 93–111]. Предикати стану в окремий семантичний клас почали вирізняти у своїх працях й інші українські мовознавці (М.О. Вінтонів [9], О.М. Галаган [10], К.Г. Городенська [12], А.П. Загнітко [13], Т.Є. Масицька [16], О.Г. Межов [17] та інші). Крім того, в останні десятиліття в україністиці активізувалися наукові пошуки, присвячені без-

посередньому вивченню предикатів стану. Вони стали об'єктом дослідження дисертаційних робіт М.П. Баган [3], О.В. Годз [11], Н.В. Кавери [14], Л.М. Коваль [15], І.С. Тимофєєвої [19] та монографії Н.А. Березовської-Савчук [4]. У зарубіжному мовознавстві предикати стану досліджені в працях Т.Б. Алісової [1], Т.В. Булігіної [5], Ф. Данеша [20], О.М. Селіверстової [18] та інших учених.

Основними морфологічними репрезентантами предикатів стану є дієслова, чільне місце серед яких посідають дієслова зі значенням фізичного, психофізичного та інтелектуального стану людини. Вони виконують роль головного компонента формально-граматичної структури односкладних безособових речень. Такі дієслова традиційно кваліфікують як безособові, а в новітніх граматичних дослідженнях – як одноособові, або моноособові [8, с. 268].

Вони представляють один із різновидів неповноти особової парадигми дієслів, а саме – дієслова, уживані лише у формі третьої особи однини теперішнього – майбутнього часу та у формі середнього роду минулого часу. Дієслова зі значенням фізичного, психофізичного та інтелектуального стану людини цікаві з погляду їхньої організаційної ролі у формально-граматичній структурі односкладного речення. Саме цим зумовлений вибір теми пропонованої статті та її **актуальність** у контексті нинішніх досліджень реченнєвотвірного потенціалу дієслів сучасної української мови.

Постановка завдання. Мета дослідження – створити формально-граматичну типологію безособових речень, породжених одноособовими дієсловами на позначення фізичного, психофізичного та інтелектуального стану людини. **Об'єктом** дослідження є односкладні безособові речення, головний член яких виражений такими дієсловами.

Виклад основного матеріалу. Традиційно виразниками стану вважають дієслова, причому ця семантика є для них периферійнішою, порівняно із семантикою дії [14, с. 4]. За нашими підрахунками, роль головного компонента безособового речення в українській мові може виконувати тридцять три одноособові дієслова, що позначають стан людини. Вони становлять три основні семантичні групи: 1) дієслова фізіологічного, фізичного стану людини: *болить, лихоманить, морозить, нудить, пече, свербить, температурить, трусить, трясе* та інші; 2) дієслова психофізичного стану людини: *віриться, лежиться, п'ється, сидиться* та інші; 3) дієслова інтелектуального стану людини: *думається, пишеться, працюється* та інші. Ці вербативи, як зазначено вище, можуть мати форму третьої особи однини теперішнього й майбутнього часу (пор.: *ламає і ламатиме, працюється і працюватиметься, щемить і щемитиме*) та форму минулого часу середнього роду (пор.: *ламало, працювалося, щеміло*) [8, с. 268], напр.: *Мені ... працюється добре...* (І. Світличний); *Завтра йому працюватиметься гарно; ...мені добре працювалось* (М. Коцюбинський); *...солоні щемить у роті* (В. Шкляр); *...тоді так щемитиме під грудьми, що звестися з полу важко...* (Г. Косинка); *...в горлі щеміло* (Г. Тютюнник). Зрідка трапляються дієслівні лексеми у формі умовного способу, що зумовлено потребою мовця передати реальний, а не гіпотетичний стан, напр.: *... м'яко лежалося б на ньому* (О. Люпій); *3 таким «матеріалом» добре працювалося б будь-якому майстру* (І. Борзан).

Особливістю одноособових дієслів на позначення стану людини є здатність об'єднуватися в лексико-семантичні групи за певною ознакою. Домінують із-поміж них ті, що передають фізичний стан людини та утворені переважно без постфікса *-ся*. У їхньому складі наявні підгрупи дієслів зі значеннями: 1) стану фізичного нездужання чи виснаження людини (*гіршає, нездужається*); 2) стану фізичного болю (*болить, коле, ламає, ниє, судомить*); 3) стану, спричиненого підвищенням чи зниженням температури (*лихоманить, морозить, температурить, тіпає, трусить, трясе*); 4) дискомфорту відчуття, локалізованого в певній частині тіла, здебільшого в голові (*наморочиться*), очах (*мерехтить*), вухах (*шумить*), грудях (*пече, щемить*), животі (*нудить*), напр.: *...Людині справді гіршало* (О. Гончар); *Нездужається їй...* (А. Головка); *Чогось лихоманить мене...* (М. Стельмах); *Мене морозить. Щось од спини розлазиться холодними мурашками по всьому тілу* (М. Коцюбинський); *Сама [Маруся], як вогонь, гаряча, а її трусить так, що їй сказати не можна!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Матрос лежить, його трясе...* (Ю. Яновський). Значно менше одноособових дієслів, що передають психічний стан людини, до того ж вони утворені за допомогою постфікса *-ся*: (*не*) *віриться, (не) думається, (не) лежиться, (не) пишеться, (не) працюється, (не) сидиться, (не) спиться* та інші. І.С. Тимофєєва об'єднала такі дієслова в одну групу за спільним критерієм – стан психофізіологічного неспокою [19, с. 112], напр.: *Так думається мені про мою бабусю* (Остап Вишня); *...мені добре працювалось* (М. Коцюбинський); *Мені в ту ніч чогось не спалось...* (В. Винниченко); *Щосуботи, по роботі, не сидиться паруботі...* (Л. Костенко); *Не спиться, не лежиться, і сон мене не бере* (П. Чубинський). Стани психофізіологічного неспокою, на позначення яких уживаються лексеми (*не*) *лежиться, (не) сидиться, (не) спиться, (не) співається* та інші, Н.Д. Арутюнова визначила як неконтрольовані, зауваживши, що вони – «самодостатні, не залежні від людини» [2, с. 806].

Поняття формально-граматичної структури речення в сучасній теорії синтаксису можна розглядати у вузькому та широкому значеннях. У випадку вузького розуміння під час вивчення формально-граматичного мінімуму речення традиційно виділяють обов'язковий мінімум (граматичну основу; головні члени речення) та другорядні члени речення (другорядні залежні компоненти) обов'язкової прислівної залежності [6, с. 33]. Але оскільки всі компоненти на

формально-граматичному рівні і є формально-граматична структура речення, то в широкому розумінні під час її дослідження виокремлюємо всі структурні компоненти, що можуть входити (як обов'язкові або як факультативні) до складу такого речення. Саме другий принцип покладено в основу виокремлення типів речень із дієсловами неповної особової парадигми. Відповідно до цього одноособові дієслова зі значеннями фізичного, психофізичного та інтелектуального стану людини відображають загальну тенденцію дієслів неповної особової парадигми до утворення дво-, три- та багатоконпонентної формально-граматичної структури безособових речень. На думку М.П. Баган, характерною семантико-синтаксичною ознакою цих дієслів є одновалентність. Вони мають лише один валентно пов'язаний компонент із функцією суб'єкта стану, який за їхнього безособового вживання зазнає часткової формально-граматичної нейтралізації – із форми називного відмінка він перетворюється на форму давального або знахідного відмінка. Вираження суб'єкта стану у формі непрямих відмінків дає змогу підкреслити пасивність особи-суб'єкта, її підпорядкованість відповідному стану [3, с. 87].

На відміну від дієслів, що позначають процеси та стани в навколишньому середовищі, вербаливи фізичного, психофізичного та інтелектуального стану людини не утворюють однокомпонентної формально-граматичної структури безособових речень, оскільки їхній головний компонент обов'язково вимагає залежного формально-граматичного компонента зі значенням суб'єкта стану. Саме тому мінімальною є *двокомпонентна* формально-граматична структура безособових речень, породжених такими одноособовими дієсловами стану. Роль другого компонента виконує придієслівний керований другорядний член зі значенням суб'єкта стану, експлікований типово займенниками у формі давального або знахідного відмінка, напр.: *...їм не говорилось* (М. Коцюбинський); *Не лежиться йому* (А. Тесленко); *Нудило мене...* (Панас Мирний); *З кожним словом почував, як йому спокійнішає* (Є. Плужник); *Мене тіпало...* (Ю. Збанацький); *Матрос лежить, його трясє* (Ю. Яновський); рідше – власними або загальними іменниками у формі давального або знахідного відмінка, напр.: *... Марії гіршало* (Б. Певний); *... Сергія морозило* (С. Талан); *...гетьманові нездужалося* (Ю. Мушкетик); *Ні Маркові, ні Ясі не сиділося* (М. Трублаїні); *...ноги судомило* (С. Скляренко).

Одноособовим дієсловам *болить, ламає, мерехтить, нисє, нудить, паморочиться, пече,*

свербить, сіпає, судомить, тягне, шумить, щемить і подібним властива здатність формувати двокомпонентну формально-граматичну структуру речення, у якій замість керованого другорядного члена зі значенням суб'єкта стану вжито детермінантний другорядний член речення, виражений формою місцевого відмінка іменника зі значенням частини тіла або органу людини та прийменником у (в). Цей член речення визначає місце зосередження стану, тому кваліфікуємо його як просторовий детермінант, напр.: *І боліло під серцем* (А. Криштальський); *...і в боці коле* (В. Вільний); *Нило у грудях* (А. Головка); *... ламало в суглобах...* (К. Гордієнко); *...в горлі нудить* (І. Франко); *...в грудях нудило* (С. Васильченко); *...паморочилося в голові* (І. Сенченко); *У горлі пекло* (М. Кідрук); *Свербить у носі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *...у висках – сіпало; у грудях – боліло-хрипіло* (Панас Мирний); *...не судомить у грудях...* (Л. Серпілін); *...тягне в попереку* (М. Чабанівський); *...в голові шуміло* (Ю. Смолич); *...в горлі щеміло* (Г. Тютюнник). У сучасному теоретичному мовознавстві відома спроба трактувати значення такого другорядного члена речення як синкретичне – просторово-суб'єктне. Для передання точного місця локалізації стану основний просторовий детермінант доповнюють конкретизатори – прийменниково-відмінкові форми, унаслідок чого у структурі односкладного речення з'являються два або й три детермінанти – із загальним і конкретизованим локативним значенням, напр.: *...й почало боліти десь усередині біля кістки* (Ю. Мушкетик).

Головний компонент односкладного безособового речення, виражений дієсловами фізичного, психофізичного та інтелектуального стану, в українській мові може мати просту та складену форми. Просту форму репрезентує одноеlementна дієслівна експлікація, що поширена насамперед у розмовному та художньому стилях, напр.: *– Мені теж нездоровиться...* (З. Мороз); *– Як же сидиться тобі тут, товаришок...* (С. Васильченко); *Руки і ноги судомить...* (Панас Мирний); *Тіло трусило* (О. Печорна).

Другим структурним різновидом головного компонента безособового речення з дієсловами фізичного, психофізичного та інтелектуального стану є складений, для якого характерний «розподіл функцій між його елементами» [15, с. 102]. Складена форма – двоелементна, експлікована сполученням безособово вжитого фазового дієслова, що є насамперед показником граматичних категорій часу та способу, а також виразником значення початку, продовження й закінчення

стану, та інфінітива. Дотримуючись узвичаєної інтерпретації категорії фазовості, корпус фазових дієслів, поєднаних із дієсловами фізичного, психофізичного та інтелектуального стану, кваліфікуємо як лексеми, що визнають початковий етап стану (*почати, починати, стати*), указують на їхню тривалість (*продовжувати*) або завершеність (*перестати, переставати*), напр.: *Його почало морозити* (О. Досвітній); *Починає щеміти глибоко в грудях* (В. Шкляр); ...*стало їй так трясти* (Г. Тютюнник); *Івана продовжувало лихоманити* (Н. Світлична); ...*але Ганнусю продовжувало трусити* (Д. Гнатко); ...*отут перестало боліти* (І. Франко); *У голові не переставало шуміти* (Б. Харчук).

Основними типами формально-граматичної структури безособових речень, породжених одноособовими дієсловами зі значеннями фізичного, психофізичного та інтелектуального стану істоти, є *три-* та *багатокомпонентні*. Залежно від характеру другорядних членів речення, поєднаних із головним компонентом цих односкладних речень, виокремлюємо такі типи їхньої *трикомпонентної* формально-граматичної структури:

1) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + просторовий детермінантний другорядний член речення, експлікований переважно прийменниково-відмінковою формою, рідше – обставинним прислівником, які окреслюють місце, здебільшого приміщення, де розгортається стан, напр.: ... *в кузові дівчину почало морозити* (М. Томащук); *В хаті нас нудило* (О. Досвітній); ...*йому не лежить біля них* (Олесь Гончар); ...*ви, наприклад, казали, що вам тут не пишеться* (Леся Українка); ...*йому не сиділося в земляні* (А. Дімаров). Деякі дієслова фізичного стану вимагають просторового детермінанта, вираженого формою місцевого відмінка із прийменником *у* (*в*), що називає частину тіла або орган людини, де локалізований фізичний стан, напр.: ...*у нього нис в лікті* (І. Багмут);

2) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + причинний детермінантний другорядний член речення, виражений здебільшого прийменниково-відмінковою формою, рідше – прислівником причини, напр.: *Чогось мене морозить* (Є. Гребінка); *Горлянку судомило від похапливих ковтків морозного повітря* (М. Троян); *Від холоду і нервового напруження хлопчика трясло* (І. Багмут);

3) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення

зі значенням суб'єкта стану + часовий детермінант, експлікований означальним або обставинним часовим прислівником, відмінковою та прийменниково-відмінковою формою, напр.: *Його морозило вже давно* (М. Вінграновський); *То тижнями температурить і нудить його* (Л. Сирота);

4) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + прислівний некерований другорядний член речення, виражений прислівником міри й ступеня, напр.: ...*мені трохи і нездоровиться*... (М. Коцюбинський); *Його почало страшно нудити* (Ю. Яновський);

5) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + прислівний некерований другорядний член речення, представлений якісно-означальним прислівником, напр.: ...*легко дихається грудям* (П. Тичина); ...*Вам легко дишеться* (Панас Мирний); – *Мені лежить так добре* (О. Кобилянська); ...*мені добре працювалося* (М. Коцюбинський); ...*мені не сиділося спокійно* (П. Худопаров);

6) головний член безособового речення + причинний детермінантний другорядний член речення, експлікований переважно прийменниково-відмінковою формою + просторовий детермінантний другорядний член речення у формі місцевого відмінка із прийменником *у* (*в*) зі значенням місця зосередження стану, напр.: *На негоду судомить у суглобах*... (В. Логвиненко);

7) головний член безособового речення + просторовий детермінантний другорядний член речення, переданий здебільшого прийменниково-відмінковою формою, що визначає місце розгортання стану + прислівний некерований другорядний член речення, репрезентований прислівником міри й ступеня, напр.: ...*невеликовно боліло у грудях* (В. Шевчук); *Трохи судомило у скронях* (В. Міхановський), рідше – фразеологічним зворотом, напр.: *Під серцем як вознем пекло* (Панас Мирний);

8) головний член безособового речення + просторовий детермінантний другорядний член речення, виражений переважно прийменниково-відмінковою формою зі значенням місця зосередження стану + прислівний некерований другорядний член речення, експлікований якісно-означальним прислівником, напр.: *На лісоповалі працювалося важко* (В. Кузьмінський); ...*солоні щемить у роті* (В. Шкляр);

9) головний член безособового речення + просторовий детермінантний другорядний член

речення у прийменниково-відмінковій формі, що визначає локалізацію стану + часовий детермінант, переданий прийменниково-відмінковою формою, напр.: *Сиділося... перед вечором на чудесній річці* (Остап Вишня);

10) головний член безособового речення + часовий детермінант, виражений обставинним прислівником часу + прислівний некерований другорядний член речення, експлікований якісно-означальним прислівником, напр.: ... *дружно працювалося тоді* (Л. Сирота).

Багатокомпонентна формально-граматична структура односкладних речень з безособовими дієсловами зі значеннями фізичного, психофізичного, чи інтелектуального стану в ролі їхнього головного компонента утворена різними наборами другорядних членів речення. Вона представлена такими типами:

1) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + просторовий детермінантний другорядний член речення, експлікований переважно прийменниково-відмінковою формою зі значенням місця зосередження стану + часовий детермінант, виражений обставинним прислівником часу + причиновий детермінантний другорядний член речення, представлений прийменниково-відмінковою формою, напр.: ... *інколи аж мерехтить їй в очах від одноманітної пшеничної стежки* (Д. Бедзик);

2) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + просторовий детермінантний другорядний член речення, виражений здебільшого прийменниково-відмінковою формою, що визначає місце зосередження стану (або кілька місць) + причиновий детермінантний другорядний член речення типово у прийменниково-відмінковій формі, напр.: ... *його боліло за кожним рухом десь під лопаткою* (М. Коцюбинський);

3) головний член безособового речення + просторовий детермінантний другорядний член речення, експлікований переважно прийменниково-відмінковою формою зі значенням місця розгортання стану + часовий детермінант, виражений вказівним часовим займенниковим прислівником + прислівний некерований другорядний член речення, переданий прислівником міри й ступеня, напр.: ... *тоді так щемітиме під грудьми, що звестися з полу важко* ... (Г. Косинка);

4) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + просторо-

вий детермінантний другорядний член речення переважно у прийменниково-відмінковій формі, що окреслює місце вияву стану + часовий детермінант, виражений обставинним прислівником часу, напр.: *Спочатку навіть в жижках йому тепло*... (Олесь Гончар);

5) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + просторовий детермінантний другорядний член речення, експлікований здебільшого прийменниково-відмінковою формою, що окреслює місце стану + прислівний некерований другорядний член речення, виражений якісно-означальним прислівником (одним або кількома), напр.: *Той, в кого так тонко і невиліковно боліло в грудях* (В. Шевчук); ... *мені в хаті сиділось муляко та марудно* (Є. Гуцало); ... *лежить йому в ліжку незручно* (Ю. Збанацький);

6) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + часовий детермінант, виражений обставинним прислівником часу + прислівний некерований другорядний член речення, переданий якісно-означальним прислівником, напр.: ... *мені в такій порі... Найкраще пишеться* (І. Вирган);

7) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + часовий детермінант, експлікований прийменниково-відмінковою формою, що вказує на часові параметри перебування суб'єкта в певному стані + прислівний некерований другорядний член речення, репрезентований прислівником міри й ступеня, напр.: *Перед виїздом Прісьці щось дуже нездужалось* (Панас Мирний);

8) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + причиновий детермінант, виражений прийменниково-відмінковою формою, що визначає чинники появи певного стану суб'єкта + прислівний некерований другорядний член речення, переданий прислівником міри й ступеня, напр.: *Нас трохи трусило від вранішньої прохолоди, від хвилювання передчуття, від духоти очікування та невпевненості надій* (В. Сердюк);

9) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + часовий детермінант, представлений обставинним прислівником часу + прислівний некерований другорядний член речення, виражений якісно-означальним

прислівником + просторовий детермінантний другорядний член речення, експлікований переважно прийменниково-відмінковою формою, що визначає місце вияву стану, напр.: ...йому добре сьогодні працювалося на заводі (О. Довженко);

10) головний член безособового речення + придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану + просторовий детермінантний другорядний член речення у прийменниково-відмінковій формі на позначення місця зосередження стану + прислівний некерований другорядний член речення, виражений якісно-означальним прислівником, напр.: У майстерні йому добре не працювалось (Л. Когут).

Висновки. Отже, одноособові дієслова зі значенням фізичного, психофізичного та інтелектуального стану людини здатні формувати дво-, три- та багатоконпонентні типи формально-граматичної структури односкладних безособових речень. У моделюванні цих типів визначальну роль відіграють два функційно активні формально-граматичні компоненти – придієслівний керований другорядний член речення зі значенням суб'єкта стану та просторовий детермінант, що визначає місце зосередження стану, і різні функційно пасивні – детермінантні другорядні члени речення темпоральної та причинової семантики й прислівні некеровані другорядні члени речення з якісно-означальним і кількісним значеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алисова Т.Б. Семантико-коммуникативный субстрат безличных предложений. Инвариантные синтаксические значения и структура предложения. М.: «Наука», 1969. С. 60–72.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. 2-е изд., испр. М.: «Языки русской культуры», 1999. 896 с.
3. Баган М.П. Семантико-синтаксичні параметри безособового вживання особових дієслів у сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. К., 1999. 219 с.
4. Березовська-Савчук Н.А. Дистрибутивні характеристики предикатів стану в українській літературній мові: монографія. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С.В., 2016. 157 с.
5. Булыгина Т.В. К построению типологии предикатов в русском языке. Семантические типы предикатов. М.: «Наука», 1982. С. 7–85.
6. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К.: «Наукова думка», 1992. 224 с.
7. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Семантико-синтаксична структура речення. К.: «Наукова думка», 1983. 220 с.
8. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови / За ред. І.Р. Вихованця. К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2004. 398 с.
9. Вінтонів М.О. Типологія форм присудка в сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Донецьк, 1997. 181 с.
10. Галаган О.М. Семантико-синтаксична структура речень з тривалентними предикатами: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – «Українська мова». Кіровоград, 2004. 20 с.
11. Годз О.В. Синтаксична структура прислівникових речень в українській літературній мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – «Українська мова». К., 2013. 20 с.
12. Городенська К.Г. Семантична багатоплановість суб'єкта стану. Наукові записки. Серія: «Філологічні науки (мовознавство)». Кіровоград: РВЦ КДПУ імені В. Винниченка. 2001. Вип. 31. С. 149–153.
13. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.
14. Кавера Н.В. Семантична типологія предикатів стану: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – «Українська мова». К., 2008. 24 с.
15. Коваль Л.М. Головний компонент односкладного речення в між'ярусних співвідношеннях: дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.02.01. К., 2015. 394 с.
16. Масицька Т.Є. Граматична структура дієслівної валентності: монографія. Луцьк: Вид-во Волинського ун-ту, 1998. 204 с.
17. Межов О.Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: монографія. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. 464 с.
18. Селиверстова О.Н. Семантические типы предикатов: монографія. М.: «Наука», 1982. 365 с.
19. Тимофєєва І.С. Семантико-синтаксична структура речень з предикатами фізичного стану особи (на матеріалі сучасної української мови): дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01. Івано-Франківськ, 2011. 258 с.
20. Danes Fr. Some Thoughts on the Semantic Structure of the Sentence. *Lingua*. 1968. Vol. 21. P. 55–69.